Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דזיעס בלאט ערשיינט דריימאל וואכענטליך מיט אנהאנג אונד פריישאר. איר אבאנמענט פיר עסטערייך-אונגארן גאנצעריג 10 ולדן עסטערייכישע אלבערייג 5 " " פיר לענדער גאנצעריג 15 " " אלבערייג 7 " 50 " פיר אינלאנד גאנצעריג 15 " " אלבערייג 7 " 50 " איין דזיעס צייטונג קאנן מאן יעדען טאג פרעגן ביי דער פעסטער צייטונג אונד ביי אלע קייזערלעכן פוסט-אמטערן אונד בוכהענדלערן בעזיהן אונד אויך אין דער אדמיניסטראציאנס-בוכדרוקערעי בעזיהן דזיעס בלאט ערשיינט יעדן אין פעסט, מיטטוואך יא סיין ה.ת.ר.ל.ח

Nr. 68, צעהנטער יאהרגאנג — פעסט, מיטטוואך יא סיין ה.ת.ר.ל.ח — Pest, den 12. Juni 1878

אלזא מארגען!

מארגען, דען 18-טען יוני, ווירד אלזא דער שאן לענגסט ערוואר טעטע קאנגרעס ערפאלגט. דער פראנצאזישע קאנגרעס-גזעזאנטש איז שאן פארגעסטערן אבענד אין בערלין איינגעטראפן, דיא רוסישען קאנגרעס-גזעזאנטען פיר סט נארט-שאפט אונד נאך שוואלאה, ווא איך דיא אי-טאליענישען קאנגרעס-גזעזאנטען זוך געסטערן אבענד אין בערלין אנגעקאמען, ווערדען נאך א נ ד ר א ש י זאמטט מארגן דיא ד ר ס ט ע אין בערלין איינטרעפען ווערדען. — דיא פראנצאזישען קאנגרעס-גזעזאנטען ווארדען פאם דייטשען, ראנפרייגען איך דאס פיינדליכסטע עמפאנגען. אללע קאנ-גרעס-גזעזאנטען ווערדען פאר איהרען ווארנגען טולטעריישע ערדע-וואכען ערהאלטען. פירסט גארטשאקאף איז יאהל נאך איממער לייבעגד, אבער דאס קאנגרעס-געשעפט צערדט איהן אים דעם קראנקען-ציממער נאך בערלין.

דיא ענגלישען קאנגרעס-גזעזאנטען, געמליך לארד בעאקאנספיעלד אונד גראף פאלסבורי, ווערדען אין בערלין מיט בעזאנדערער איינלאדונג עמפאנגען ווערדען. לארד בעאקאנספיעלד בריינגט אין איינגעהענדעם שרייבען דער קאניגין פון ענגלאנד אן קאיזר ווילהעלם, אין וועלכעם דיעזע אבערמאלינען דעשטיג בעגלוקווינשט ווירד. נאך בעגרייזונג דעם קאנגרעסעס ווירד לארד בעאקאנספיעלד פון ענגלישען קאניגין דען הערצאג-טיטעל ערהאלטען.

דיא הייסט-פראגע איזט יעצטע: ווירד דער קאנגרעס דען ערזעהנטען פיערען בריינגען — אדער נישט? פיעלע זעטצען אין דיעזען קאנגרעס דיא שאנסטען פיערדענס-האפנונגען אונד גלו-בען, דאס ער גאנץ זיכער אונד גאיינס צום פרי-דען פיהרען ווירד: — אנדערע אבער זינד דורך דיא פארזעטצונג דער אנגעווערבען קריעגס-ריסטונגען נאך איממער בעאנזיהונג. אין פע-טערסבורג ווירד אינע נייע אסעמבלירונג פארגע-נאמען, אים דיא רוסישע ארמעע מיט נאך 218000 מאנן עין פרישטעלען. — עסטערייך-אונגארן האט עדסט יעטצט מיט דען איינגעלדען קריעגס-ריסטונגען בעגאנגען. זאנאר דיא „עזעדיע“ איזט איינגעריפען ווארדען. עסטערייך-אונגארן מיט זיינע אינטערעססען אן דען זידליכען אונד אסטל-בען גרענצען שיטצען. דיא עס הייסט, ווירד אונ-זערע מאנארכיע פאם קאנגרעסע זאנאר דיא פאללמאכט ערלאנגען, איהרען פלאן צור זיכערונג איהרער אינטערעססען אן דיא אין אים אסטען דורכצופיהרען אונד זאנאר מיט דער מאכט דער א ר מ ע ע, אים פאללע גנוגען דיעזען פלאן איהרגענד איינע רעיאליזאציאן גנוגשעהען זאללטע. — דער זעע-וואפען א נ ט ו ו ו א ר ו דארף אן מאנטענעגרא נישט קאממען, אונד זאללטע איהן מאנטענעגרא מיט גראיאט געהאמען ווארדען, אז אין ווירד ארמעע דיעזען וואפען בעזעטצען. עסטערייך-אונגארן מיט איינמאל דעם טריבען דער סערבען, מאנטענעגרינער אונד דער זיד-סלאוען אבערהויפט אין עניג מאכען, אים אן אינערער זיכליכען אונד אסטליכען גרענצען ריהיג אונד פריעדען צו האבען.

וויסלאנד האט דיעזע ארמעע אין רוסענען ווידער זעהר בעדייטענד פערשטערקט. וואס וויסלאנד הייסט ווייל, וויס מאן נישט. איינע מיינונג, וויסלאנד וואללע בלאס דיא רוסישע ארמעע אין שאך האלטען; אנדערע מיינען אבער, דאס דיעזע רוסישע ארמעע אין רוסענען דורכגעלעגען דיא עסטערייך-אונגארישע ארמעע אין דעבענגירען איינגעשטעללט איזט. מאן זיין, דאס דיא רוסישע ארמעע גנוגען דיא רוסענישע אונד גע-גען דיא אינזורגענטען ארמעען גערוסטעט איזט, דיא ר מענישע ארמעע איזט דורך דען פאר-מארש דער רוסען פון בוקארעסט אבגעשנישטען, רוסענען פראנסעטרט ווערדען אומזאנסט גענוגן דיעזעם שרייבען דער רוסישען ארמעע, דא רוס-לאנד דאך דאס דיענגע אויספיהרט.

וואס דיא טירקיא בעטרעפפט? — נון, דא ווירד נאך לאנגע צייט דוזע אונד אדדענג הערר-נעשטעללט זיין. דער קריעג דער איפשטעדישען טירקען זיללך פון אדריאנאפעל דוירט נאך איממער פארט, אונד זולבסט אין קאנסטאנטינא-פעל עקסטרירען פיעלע טירקישע רעיאליזא-נגען, וועלכע דען ווערזיגען סולטאן דורכאוס שטרעבען וואללען. מאן קאנן דארוף געפאסט זיין, דאס ווירד אינעם שאנען מאנעם דיא נאכריכט ער-האלטען, דאס סולטאן אבדול האמיד ערמאר דעט אדער בלאס גשטטרעט איזט. מיט דען טירקישען מינסטערן ווירד פארטשעהרענד גערעבעלט, אונד נון זאללאיך דער ווערעבעל בים סולטאן אינגטרע-טען, אינע גראסע טירקישע פארטיא ווילל זאגאר דאס סולטאן-ווערדען ציטטיללן אבשאפפען אונד דען מידהאט פאשא צום פרעזידענטען דער רעגירונג אינזעטצען.

דיא זייט פארגעסטערן אבענד דיעזע אינגע-טראפפענען דעפעשען לוטטען:

ב ע ר ל י ן 10-טען יוני. פירסט ביסמארק שפריכט דיא האפפנונג אויס, דאס דער קאנגרעס אינען יעצט נ י נ ס ט נ ן אינאנג האבען ווירד. — אלס פרסט ארבייט דעם קאנגרעסעס ווירד דיא רעגעלונג דער אריאפאטישען טירקיא אונד דער דייטשען רוסלאנד פערלאנגטען קריעגס-ענטשעדונגען-מיטען בעצייכנעט. ענגלאנד האט אין וויעין פייזאט-פעראיינבארונגען מיט רוסלאנד דארען געזיללטיגט, דאס בעפארבאטען אן רוסלאנד אנגעשלאסען ווערדע, וויאנגעגען רוסלאנד פיר ענגלאנד אין קלוגע-אוגען פארטוילע צוזוכערטע. — עסטערייך-אונגארן, וועלכעם אין דער אבסיכט טונג בעפארבאטענעם אן רוסלאנד מיט דעם אינע פעלעטענג דייער אינטערעססען ערבליקען מיט, ווירד אין פאללע דער דעפפעללעגען נאכגעבען-קייט ענגלאנדס איך דעם קאנגרעסע אינע שוינ-דע שטעללונג האבען. אין דער צייטונג דייטשען דעם קאנגרעסעס דורפטע דיא לאנגע אין קאנס-טאנטינאפעל צור פאפאבע קאמممען. דיא לעטע-טען פארגענגע אונד דיא הייפגען מינסטער-קרי-זען אין דער טירקישען הייפטשטאדט לאסטען דען פראטעלטען צוזאممענגעשטיין דער הערדשענדען פארטיען דורך אינען אללגעמיינען אייפשטאנד בעפיהרטען, נישט נור אינטער דעם פאלקע, זאנ-דערן אויך אינטער דען אפפיציערען אונד בעאמטען. אין אינע שטארקע בעוועגונג, אים דען סול-טאן אבצוזעטצען. מידהאט פאשא זאלל פאר-פיר נישט בלאס אן דיא שפיטצע דער רעגיערונג ערעטען, זאנדערן אינטער דעם מוטטע „הייס-פיעריגע“ בין צור וואהל אינעם נייען סולטאנס דען ראנג אינעם ווערלכען שטאאטס-אבערהויפ-טעם אינגעהמען. אים פאללע דיעזע יעניגע אין קאנסטאנטינאפעל פאר זיך געהט, ווערדען דיא ענגלענדער אונד דייטשען געמיינזאם דיא טירקישע הייפטשטאדט בעזעטצען.

ל א נ ד א ן 10-טען יוני. דיא ענגלישע רע-גיערונג האט נישט בלאס אין פאר-עשונג בעטראכטענעם אן רוסלאנד געווייללטיגט, זאנדערן דער רוסישען רעגיערונג גענגאבער איך דיא פערפפלוכטונג אומגעראמטען, דאס דעכט מאנטע-נעגראס איך דען בעזוטען דעם האפפנונג אנטווארטען אם אדריאטישען מעער אנטערקעגען. דער רו-סישע קאיזער דיעדרישש האט עקלערט, דעם פרסטען פון מאנטענעגרא יין עתרעגאם מער-פפפנדעם צו האבען, דאס אנטווארטען דען בע-זוטען אנגעלעגענהייטען אין דער אנגעלעגענהייט אן אדריאטישען מעער אנגעקלאגט. דער רו-סישע קאיזער דיעדרישש האט עקלערט, דעם פרסטען פון מאנטענעגרא יין עתרעגאם מער-פפפנדעם צו האבען, דאס אנטווארטען דען בע-זוטען אנגעלעגענהייטען אין דער אנגעלעגענהייט אן אדריאטישען מעער אנגעקלאגט. דער רו-סישע קאיזער דיעדרישש האט עקלערט, דעם אנגרייפפ אן אנטאלען אינע אדריאטישע פיעגען, אין אנדערען אונד אויך אין אינע אנדערע אינזעל אין

* (איך איין יודע מים דא-ביא זיין!) וואָ איממער איין פערברעכען פעראיבט ווירד, דא בעשטרעבען זיך דיא יודענ-פיינדליכען בלעטטער, דיא זאכע זאָ דארצושטעל-לען, דאס איך איין יודע אלס מיששלדיגער ערשיינע. איין בערלינער בלאטט, וועלכעס זיינער יודענ-פריינדליכקייט וועגען אללגעמיין בעקאנגט איזט, ברינגט אין בעצוג איך דאס פערברעכען נאָביליגנס אינטער אנדערם איך פאָלגענדע מיט-טהיילונג: »אין איינעם ברוינשוויגער ביער-שאנקע האט זיך איין 71-יעהריגער יודע שאָן אם זאמסטאג געאיסערט, דאס אם אָנגנטאג מיטטאג איך דען קאיזער אין בערלין געשאָסען ווירדען וויירד. מאן זיעהט אלזאָ, דאס דיעזער גרייזע יודע אין דיא פערשוואָרונג איינגעוויהט אונד מיטשולדיגער אן דעם פערברעכען וואר.« — יעדער ווירד וואָהל איינזעהען, דאס נור דער געמיינסטע יודענ-האס זאָלכע נאכריכטען פערבריייטען קאנן. איין 71-יעה-ריגער יודע האט געוויס אנדערע זאָרגען, אלס זיך גענגען דאס לעבען איינעם מאנארכען צו פערר-שווארען. דיא גאנצע וועלט-געשיכטע קענגט קיין ביישפיעל, דאס איין יודע, איך אונטער דעם הער-טעסטען דריקע, איינען מאָנארכענ-מאָרד פערזוכט העטטע. וואהרליך! דיא יודען האבען יאהרהונ-דערטע הינדורך אונטער גראָסערעם עלענדע גע-זייפצט אלס דיא הייטיגען ארבייטער, דיא יא רעכט גליקליך לעבען קאָנגטען, וועגן זיא נור פליי-סיג ארבייטען וואָللטען. אللיין דיא רעליגיאָן פלאָסטע דעם יודען איממער דיא אויפריכטיגסטע ליעבע פיר זיינען הערשער איין. אונד יעטצט, וואָ דיא יודען דיא גליכבערעכטיגונג ערהאלטען האבען, זאָللטע איין יודע איינען מאָנארכענ-מאָרד בעאבזוכטיגען? ווער זאָ עטוואס בעהייפטעט, איזט ענטוועדער באוויللיגנ אדער וואהנזיننيג אונד געהאָרט דאהער אין דען קערקער אדער אינס אירענהויז. דעם רעדאקטער דער »ייעהנ-טען ציטונג לאססען ווייר גערנע דיא וואהל: אין דען קערקער אדער אינס אירענהויז צו וואנדערן!

* (בעזאָנדערע מאכט איינעם בליטצעם.) פערנאנגענען מיטטוואָך פאָרמיטאגס וואר אין דער אימגעבונג פאָן שטוהלווייסענבורג איין אינגעוואָהנליך שטארקעס געוויטטער. דיא סאָלדאטען האבען זיך איך דעם עקסערציער-פלאטצע אונד מאכטען דא איהר איבונגען. פלאָטצליך גינג איין בליטצ-שלאג נידער אונד שליידערטע צוואָלף סאָלדאטען צו באדען. איינער דערזעלבען בליעב טאָדט, ווערד-רענד דרייא שווער בעשעדיגט פאָם פלאטצע גע-טראגען ווירדען. — איין וויטצינער וואכטמיס-טער, דער עבענפאָللס צו באדען געשליידערט ווירדע, אהנע יעדאך בעשעדיגט צו ווערדען, זאגטע: »א, ווענ-פאָן אבען« געשאָסען ווירד, דא זינד ווייר פריילוך אָהנמעכטיג? נאך אבען הין ווירדע אינזער צוריקשיעסען נאר נכטם נישטען!"

* (גראָסעס אונגליק.) איים מאנ-שעסטער (ענגלאנד) ווירד פאָם 7-טען דיזעזעס טעלעגראפירט, דאס אין איינער דאָרטיגען קאָה-לענ-גרובע צווייהונדערט אונד פינפציג ארבייטער פערשיטעט אונד געטאָדטעט וואירדען.

טעלעגראפישע דעפעשען.

פעטערסבורג, 10. יוני. דיא רוסישע קאיזערין אאזט זעהר בעדענקליך ערקראנקט. איהרע קרעפטע זינד אים אבגעהמען. זיא ליידעט אייך אם פיעבער אונד אן שלאפלאזיגקייט.

בערלין 10-טען יוני. דיא רעכטע האנד דעם דייטשען קאיזערס איזט נאך שטארק גע-שווייללען, אפפעטיט פעהלט, זאנסט עטוואס בעססער. —

געשעפטסבעריכט

פעסטער פריזיז.

קארן 6.90—7.15 גולדען.

נערסטע פוטטער 6.70 — 7 גולדען. מאלצ-וואארע 8—8.50 גולדי. —

קוקורוץ פיינער 6.85—6.90 גולדי.

האפער 5.30—5.50 גולדי.

רעס-קאָהל 15¼ באנאטער 13½ גול.

מעהל-פריזיז (פער 100 קילאָגראמם זאמטט זאק, פרייא אב פעסטע:) נומ׳ 0: 22 גולד. 40 קר., נומ׳ 1 21 גול. 80 קר., נו׳ 2: 21 גול. 20 קר., נו׳ 3: 20 גול. — קר. נו׳ 4: 19 גול. — קר., נו׳ 5: 17 גול. 50 קר., נו׳ 6: 16 גולד. 20 קר., נו׳ 7: 14 גול. — קר., נו׳ 8: 12 גול. — קר., נו׳ 8½ 10 גולד. 70 קר., פיינע קלייע 4 גול. 30 קר., נראָבע קלייע 3 גולד. 30 קר.

הילזענפריכטע: ערבסען 10 — 12 גולד. נייע לינזען 8—12 גול. ראָהע הירזע 6.75—7.25 גול. הירזע-בריין 12 גולד. — נרייער מאָהן 23—24 גול. בלויער 26—28 גול. נראָסע ווייסע באָהנען 10—10.50 גול. צווערגעל 11½ גולד. האנפזאמען 14 — 14½ גולד. לייגזאמען — 14 גול. מאָהאר ד — 8 גולד. — וויסען 5 — 6 גולד. (אللעס פער 100 קילאָ.) —

שפיריטוס נייע מעטהאָדע אים קליינען 32½—33 גולד. — אלטע-מעטהאָדע 33¼—33¾ גול׳ פער 10000 ליטער-פערצענט.

צוועטשקען. באָסנישע פאָם-וואארע פער אָקטאָ-בער 19.64—20.10 גול.

אונשליט (חלב) 49—50 גול. —

ריבאל דאפפעלט-ראפפיניערטעס 44 גולד. פער 100 קילאָגראמם. —

פעטראָלעאום פריימא פער 100 קילאָגראמם 19¾—20 גולדי.

ערד-עפפעל פריימא פער 100 קילאָגראמם 2.50—3 גולדען. —

פעסטער שלאכטפיעה-מארקט. בייא דער אם 6-טען ד. מ. היער אבגעהאלטענען פעסטער וואָכענ-מארקטע וואירדען 2837 שטיק גראָס- אונד 1074 קליינ-פיעה צו מארקטע געדראכט. היעפאָן וואירדען פערקיפט: 57 שטיק שטיערע, פער שטיק פאָן 80 — 205 גולדען. — 1263 אָכסען דאס מאער פאָן 240—345 גולד. 920 קיהע דאס מאער פאָן 160—250 גול. 334 מעלק-קיהע דאס שטיק פאָן 90—217 גול., 830 שטיק ביפפעל דאס מאער צו 180—270 גול., 830 שטיק קעלבער דאס שטיק פאָן 15 18 גול. — 244 שטיק לעממער דאס מאער 8 — — גולד. — פרייזע פער 100 קילאָ: אָכסענ-פליש 48 — — 54 גולדען. — קוה-פליש 46 — 52 גול., קאלב-פליש 60 — 80 גולד. ביפפעל-פליש 46—50 גולד. —

קיטצ-פעللע זיעבענבירגער 85—90 גולד. פער 100 שטיק.

לאמם-פעللע, באנאטער אונד זיעבענבירגער 80—90 גולד. דייטשוואللייגע 55 גולד. (פער 102 שטיק.)

שאפוואللע, זיט אונזערעם לעטצטעם וואللמארקט-בריכט זינד נאך אם לייטפ דער פאָרזיגען וואָכע פערקויפט וואירדען: 100 מעטרצ׳ מיטטעל איינישדען 90—91 גולד. (10 מעטרצ-צטר׳ רוסישע פערענאָגס 75—76 גול. 100 מטרצ׳ טהיים-צוויישדען 68 — 70 גולד. 160 מעטצט שווייסוואللען 38—39 גולדען. 40 מטרצט׳ מיטטעל קאמם-וואللען 78—80 גולד. (אللעס פער 56 קילאָ.)

ווייענער פריזיז.

שפיריטוס 33¼ גולד. צו 10000 ליטער פערצענט. —

ריבאל 41½—42 גולדען. פער 100 קילאָ.

ווייצען, פערקויפט וואירדען 20000 מעטרצטנ׳ פריזיז: טהיים-ווייצען 78—79-קילאָ׳ 10.—11.10 גולד׳ פער מעטרצטנ׳. —

קארן, אונגאריישע 71—73-קילאָגראמם 7.65—7.75 גולד׳ פער מעטער-צטר.

האפער אונגאריישער 6.20 — 6.30 גולדען פער מעטער-צענטנר.

נערסטע אבער-אונגאריישע 62—64-קילאָ 7.80 — 8.30 גולד. —

רעפס באנאטער 14.80 — 15 גולד. קאָהל 15¼ — 15½ גול.

ווייצענ-מעהל, נו׳ 0: —23׳—24.—, נו׳ 1: —21.—22.40 גול., נו׳ 2: —20.—21., נו׳ 3: 17.40—18.40 גולדען. אللעס פער מעטער צטר.

קארן-מעהל, נו׳ 1: —15.—16.70 גול. נו׳ 2, 12׳20 — 13.70 גולדען פער מעטער-צטר.

הילזענפריכטע: לינזען 10—18 גולדען, ערבסען 9½—14 גול. באָהנען 10½ — 13½ גול. הייזען 8—8¾ גול׳ (אللעס פער 100 קילאָ.)

ראָסטאָ-צייטונג פאָם 5-טען יוני 1878.

העראמאנגשטאדט	13	47	71	25	16
לעמבערג	44	59	76	13	62
פראג	19	85	25	5	54

ציהונג פאָם 8 יוני.

טעמעשוואר	35	82	86	17	74
ווין	67	71	43	52	12
גראץ	73	47	45	20	21

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בריז רייז.

פרוכט- אונד מעהל-פריזיז-טאבעللע.

פריכטע	קוואלישע פער הקטאָל.	פער 100 קילאָגר.
וויצען נייער באנאטער	74	9.70— 9.80
„ „ „	75	9.90—10.05
„ „ „	76	10.20—10.35
„ „ „	77	10.50—10.65
„ „ „	78	10.85—10.95
„ „ „	79	—.——.—
„ „ „	80	—.——.—
„ שהיים „ „	74	10.——10.10
„ „ „	75	10.20—10.30
„ „ „	76	10.50—10.65
„ „ „	77	10.80—10.95
„ „ „	78	11.15—11.30
„ „ „	79	11.35—11.45
„ „ „	80	—.——.—
„ פעסטער באָרען	74	9.80— 9.90
„ „	75	10.05—10.15
„ „ „	76	10.25—10.45
„ „ „	77	10.60—10.70
„ „ „	78	10.90—11.05
„ „ „	79	11.10—11.15
„ „ „	80	—.——.—
„ וויפענבורגער	74	9.90—10 —
„ „ „	75	10.10—10.20
„ „ „	76	10.40—10.55
„ „ „	77	10.70—10.85
„ „ „	78	11.05—11.20
„ „ „	79	11.25—11.35

פריכטע	פער הקטאָל.	פער 100 קילאָגר.
קארן	72	7.10—6.90
נערסטע מאלץ	62	8.——7.30
נערסטע פוטטער	62	6.45—6.75
האפער	41	5.85—5.50
קוקורוץ באנאטער		6.60—6.50
אנדערע	73	6.40—6.25
הייזען		7.20—7.80

וויצען	פער אָקטאָבער	באנאטער	9.90
	„		—.—
	„ פיזוואחר		—.—
קוקורוץ			6.28
נערסטע			—.—
האפער	אָקטאָבער		6.15—
	„		—.—
	„ רעפס		15.—

באللען-מעהל			
נומ׳ 0			22 40
„ 1			21 80
„ 2			21 20
„ 3			20 —
„ 4			19 —
„ 5			17 50
„ 6			16 20
„ 7			14 —
„ 8			12 —
„ 8½			10 70
שפיריטוס: אלטע מעטהאָדע פרעמהפט			33.25
„ „ נייע			31.50

קורז-טאבעللע פאָם 8. יוני

נעלד-קורז

	קי׳ פל.
וילנער-אשיג	103 45
ווקאמען	5 58
עסטערייך-אונגאריישע 8 גולדען נאלד.	
שטיק (20 פראנקס)	9 45
נאפאלעאָנדאר	9 45
דייטשע ריינסמאָנקנאָטען	58 30
20 מארקשטיקע	11 63
מאטיר וועגל	1 20

לאָאזע.

	קי׳ פל.
1839-קי׳ ראטהשילד-לאָז נאנצע	335 —
רעטטע „ פינפטל	335 —
1854-קי׳ 4 פערצענטיג שטאאטס-לאָז	108 25
1860-קי׳ „ „ נאנצע „	114 —
רעטטע „ „ פינפטל	123 —
1864-קי׳ לאָז צו 100 גולדען	139 —
רעטטע „ 50 „	138 50
קאָטע רענטענשיינע	24 —
פרעקפוטר-לאָז	22 30
קרעדיט-לאָז	165 —
וואלאי-לאָז צו 40 גולדען	29 25
דאנו-דאמפפשיפס-פאארט-לאָז	95 —
אנטלעהנונגס לאָז	19 50
קינגלישע „ צו 10 גולדען	14 —
קיאָלנער „ „ 20 „	14 75
אנטער „ „ 40 „	30 50
פאלאָסי „ „ 40 „	29 25
וויראלסלאָזע „ „ 10 „	14 50
פאלם-לאָזע „ „ 40 „	39 75

לאָאזע.

	קי׳ פל.
אלאבאנער לאָזע צו 20 גולדען.	16 —
פס. נענאָם „ „ 40 „	32 50
פאאנסלוטער „ „ 20 „	20 50
פרייבעטער „ „ 100 „	119 —
רעטטע „ „ 50 „	61 —
וואלדשטיין „ „ 20 „	23 —
ווינדישגרעצער „ „ 20 „	28 —
אנגאריש פרעמיענלאָזע צו 100 גולד.	78 90
רעטטע צו 50 גולדען	78 50
ווינער לאָזע	93 80

ווערטה-פאפיערע

אונגאריש גרונדי. פראבענענען	78 75
פוטטעטע-פאנאטער	77 50
רומענענישע	76 50
נאלאיישע	86 50
בוקאוינער	82 25
אונגאריש אויזגעבענע אנלעהען	100 75
ווינדזעהנס-אבלאזונגס-אבכניפאנדען.	82 50
פפאנדבריעפע דער אונגאריש. באָדענקרע-דיט צו 5 אינהאלט פרעצענט	96 —
דער אונגאריש הומאנעקען באנק צו 5 אינהאלט פרעצענט	79 25
דער אונגאריש אللגעמיינען באָדענקרעדיט	
אנשפאנלט צו 5 אונד אינהאלט פר׳	
עצנס	—.—
רעטטע צו 6 פרעצענט	—.—
דער פרעמיענ-אנלעהען	92 75

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS

Budapest 1878 Druck v. M. Burian, Marokkanerhof.

דער אַרטשריטשס-פּאַרטייא ניכט! אינזער קול-טומיניסטער איז געווים איין געלעהרטער מאַן, אבער זאָגיעל יידישעס וויסען בעזיטצט דער-זעלבע געוויס ניכט, אים דיא מענגער ריכטיג בע-אַרטהיילען צו קאָנגען, וועלכע צוי בעאַיגזוכט-גונג איינעס ראַבבינער-סעמינאַרס אם מייסטען גע-איינעט אונד בעגעהיגט זינד. דיא גאַנצע זאַכע שיינט אונס אים זאָ ווייניגער גלייבליך, אלס דער מיניסטער דורך איין זאָלך איינגעמעכטיגעס פּאַר-פאַהרען דיא איינאָמיע דער געזאַמטמט-יידענ-הייט זעהר שמערצליך פּערלעטצט העטטע. אי-בערדיעס ווערע דיא פראַגע: ווארום איזט דענן דעם מיניסטער ניכט איינגעפאַללען, איך איינען גע-בילדעטען אַרטהאַדאָקסען יודען פיר דיא סעמי-נאַר-איגזכטס-קאָמיסיאָן צו ערגענגען! דיע-זער העטטע איין זאָלכעס אמט וואָהל ניכט אנגע-נאָממען, אבער דאס קאָממט נאַר ניכט צור זאַכע. ערסט נאכדעם דיעזער דאס אמט איים רעליגיא-זען גרינדען צורקגעוייעזען, קאָנטע אן זיינע שטעללע איין מיטגליעד דער פאַרטשריטטס-פאַר-טייא טרעטען! — פיערטענס איזט עס ניכט ריכ-טיג, דאס דיא דורכפיהרונגס-קאָממיסיאָן מיט איהרער פעטציאָן פּערייגענעלט שטעהט, דא זעלבע דער אינטערשיטצונג דער אַרטהאַדאָק-סען געמיינדען פאָללקאָממען זיכער איזט, וואס מאַן איבערינגענס איך דער פאָגגרעס-קאָנצליי נור צו גוט וויים. דיין אינגעריר, איך מיטט שיינט עס אונס אבער, וועגן מאַן ווייסט, דאס דיא קאָנ-גרעס-שטאַטוטען נאכטרעגליך אלס פיר דיא גע-זאַממטטיגדעניגהייט בינדענד ערקלערט ווערדען. איך דיא געזעטצגעבונג מאכט פאַרט-שרייטטע, ניכט אבער זאָלך אינגעהיערליכע ריכ-שרייטטע! עבענזאָ אינגליקליך איזט דער גראַנקע ווענען איינבערייגונג איינעס נייען קאָנגרעססעס, דיא צווייטיגקייטען וועגען דעם ערסטען קאָנגרעס-סעס דייערן בעריייס פאָללע 10 יאהרע. ווילל מאַן עטוא איינען קאָמפּס פיר ווייטערע צעהן יאהרע ערפּאָגען? וואָהל ערפאַהרען ווער, דאס דיא פאַרטשריטטלער אין איינעס נייען קאָנגרעססע פיר דיא אנגאַהמע דעם „שלחן ערוך" זיך ערקלערען וואָללען, דאמיט דיא אַרטהאַדאָקסען אין איינע פּעראַיגענונג ווייללען. דער גראַנקע איזט נוט, קאָממט אבער ענטשיידען צו שפּעט. העטטען דיא פאַרטשריטטלער אים ערסטען קאָנגרעססע דייזען גראַנקען בעפאָללען, דא ווערדע עס קיינען לערם, קיינע טרענגונג אונד קיינען „חלול השם" געגעבען האבען!)

„(ווי ערדיא „גרים"-פּרגע.)

עס ווידערשטרעבט אונס שאַן פּאַסט, איממער אונד איממער איבער דיא פּערהעלטניססע דער „גרים" אין אונגארן צו שפּרעכען. דיא טרויאונג, וועלכע דיעזע וואָכע יעדאָך צווישען איינעס יידי-שען יונגען מאַנגע אונד איינעס צום יודענטהומע איבערטרעטענען מעדכען אין דער סינאַגאָגע צו אלט-אָפען שטאַטגעפינדען, פּערואַלאַסט אונס טראַגעדעס, ווידער איין דייזען געגענשטאַנד צוריקצוקאָממען. — בעקאַנגטליך האט דער גע-גענוורטיגע קולטוס-מיניסטער איינען ערלאַס גע-געבען, וועלכעס נעמעס דיא עהע צווישען יודען אונד „גרים". אבגלייך דיא איינאַהמע אינס יודענטהום אים איסלאַנדע ערפאָלגטע, וואָ דיעס בעריייס געשטאַטטעט איזט, אלס אינגעזעטצליך אונד אינגליגיז צו בעטראַכטען זייא. דערר אָבער-ראַבבינער הירש איים אלט-אָפען האט טראַגט-דעס קיינען אנשטאַנד גענאָממען, דיא טרויאונג צווישען איינעס הערען שוואַרץ אונד דער טאַג-טייא אינעס הייזיגען בייסיסטערס, דיא זיך אין ווען אינס יודענטהום איינגעהמען לעס, נאָך יידי-שעס רישט (בית משה ישראל) צו פאָללציעהען, ער טהאַט דיעס, אבגלייך ער וואַסטע, דאס לייט ערוואַהנטען מיניסטעריאַל-ערלאַסעס דייזען עהע קיינע בירגערליכע גלייטגקייט בעזיטצען ווירד. — אונד דייזע האנדלונגסווייזע וואר אינזערער אנזיכט נאָך ניכט גערעכט, זאָנדערן איך זעהר קלוג. זיא וואר גערעכט, דא יא אים מיניסטע-ריאַל-ערלאַסס דיא פאָללציעהונג איינער זאָלכען טרייאונג ניכט אינגעריר. דיא עהע-שליעסונג האט אלזאָ פאָן יידיש-רעליגיאָזעס גע-זיכטס פּינקטע דיא פאָללע גלייטגקייט, וועגן דער קולטוס-מיניסטער דערזעלבען איך דיא בירגער-ליכע גלייטגקייט אבשפּרייכט! זיא וואר אבער איך קלוג, אים דעם קולטוסמיניסטער דען בעוייז צו ליעפערן, דאס זיין דייפּפּעללינגער ערלאַס אים פּראַקטישען לעבען ניכט האלטבאַר זייא. וועגן אין דער אנדערען ריכטס-העלפּטע דיא איינאַהמע איינעס קאַטהאָליקען אינס יודענטהום פּערמאָגע דער רעליגיאָנס-פּייהייט געשטאַטטעט איזט, זאָ איזט עס דאָכן טרייריג-קאָמיש, דאס דייזער ווייכ-טיגע שריטט אין אונגארן אלס „אונגליטיג" ער-קלערט ווערדע. דער קולטוס-מיניסטער זאגט דאַגעגען: אין אונגארן גיבט'س נאָך קיינע רעליגיאָנס-פּייהייט, וועסהאלב דיא איינאַהמע איינעס קא-טהאָליקען אינס יודענטהום ניכט געשטאַטטעט ווערדען קאָנגע! דאס איזט וואָהל ריכטיג. דיא פראַגע איזט יעדאָך: ווארום גיבט'س אין אונגארן נאָך איממער קיינע רעליגיאָנס-פּייהייט? וועגן עסטערריך דורך דאס רעליגיאָנס-פּייהייטס-גע-זעטץ צו גרינדע געגאַנגען, ווארום איך דער אונגארישע שטאַאט האָפּפענטליך הערדורך ניכט אין געפאַהר קאָממען. זאָלל דענן אונגארן דען

„דער נישע-דייעקאָר האט זאָגען זיינעס דייענער בעפאָהלען, זיא אינס הויז צו בייגען!" אנשוואַרטעטען דיא דייענער.

„איזט דענן דער ריישע ניכט שטעהען נעבליעבען, אום צו זעהען, אָב ער קיינען מאַרד בעגאַנגען האט?"

„אַ, ער האטטע נאָטע אילע, ווער דורפטען איהן ניכט צום שטעהען-בלייבען צווייגגען, דא ער דאָך, וויא דער נישע-דייעקאָר זאגט, מיניסטער איזט."

„וואָהנס דאס אימע ווייב אין דער נאכבאַרשאַפט? — קענגט איהר דייזעס ווייב?"

„ווי קענגען זיא ניכט. מאַן ווייס עס איהר אָן, דאס זיא וואָהל איינע ענגלענדערין, אבער זעהר ווייס פאָן דייער ענטפערנגס איזט. פּעללייכט איזט זיא נאר איינע בעשטעלערין!"

דאס אימע פּערוואונדעטע ווייב האטטע אים הויז דעס נישע-דייעקאָרס דיא בעטטע פּפּלעגע אונד דיא בעהאנדלונג דעס אַרצטעס; דאָך קאָנגטע זיא נאָך ניכט שפּרעכען, אום איבער איהרע פּעריזאָן נעהערע אויסקונפט ערטהיילען צו קאָנגען.

נאָך איינינען מאַנגען קאַם דיא גאַנצע גראָסע נעוועלל-שאַפט פאָם הויזע דעס הערען מעראָן אין דאס שלאָס בעגאַבמינס, דא עס אָבערסט לעגאַרד ווינשטע, דען זאָ בעריכטטען בעגאַבמין דע אינזאַלע פּעריזאָלע קענגען צו לערנען.

בעגאַבמין וואר עבען דאַמאַלס שטאַטיגען גרייס-סען, אונד דיא גאַנצע נעוועללשאַפט מוסטע אין וועגיג נעדולדען, ביז בעגאַבמין צווייקקאַם.

„האט הערר דע אינזאַלע קיינע נעדולד אים שלאָ-סע צו בלייבען?" (פאַגטע אָבערסט לעגאַרד דען נישע-דייעקאָר דעס הערען דע אינזאַלע.)

„זיט איינינען מאַנגען איזט ער זעהר אינגעדולדיג, ער וויל ווידער דאס שלאָס פיר לענגערע צייט פּע-לאַסען אונד זיך נאָך מאַרז בעגעבען."

„וויא? (ווייטע אדריינגע מאַנגע פּרעלאַסען.) הערר דע אינזאַלע, ווילל אונס ווידער פּערלאַסען?"

„דאס וועגע נעראַדע קיין אינגליק פיר איהן! (מאַגטע לאָרד דאָלמיטאָרע, וועלכער בעגאַבמלס מיטגע-קאָממען וואר.) עס איזט הייר פיר איינען אונפּרייוו-טעפען מענשען צו זעהר לאַנגווייליג. לערענג לייטע מיט-סען אין דער וועלט-שטאַרט מאַרז לעבען. מיר וועדע עס לייב, וועגן ער דאס שלאָס פּערקיפען ווירדע, איך מאַ-סע עס קייפען."

„הערר דייעקאָר! (מאַגטע אָבערסט לעגאַרד) ווער מאַכטען אין איהרע וואָהנונג הייזענגהען אונד דיא אנקונפט איהרעס הערען אבוואַרטען."

„איך העטטע זיא שאַן זעלבסט דאצו איינגעלא-דען, אבער איין אימע קראַנקע וויב, דאס איין הערר נייפערנגס-ווייטען, לייגט דאַרין."

„ווייליאַס ערראַטהעטע. — אדריינגע ווייכטע דען אָבערסט לעגאַרד, זיא הייזענצובעגלייטען, אום דיא קראַנקע צו בעזיכטיגען, אונד זיא, וועגן עס מאָגליך איזט, מיט עטוואס אין אונטערשטיצען. — ווייליאַס זאַר, דאס אדריינגע לייבער דען אָבערסט לעגאַרד אלס איהן אום איינע נעפּפּעללינגקייט אנזוכט — אונד ער וואר דאדורך מיטגעשטיפּפּט.

אלס נון אדריינגע אן דער ווייטע דעס אָבערסט לעגאַרד אין דאס צימער קאַם, וואָ דאס קראַנקע וויב לאָג, דא עהאָב זיך דיא קראַנקע מיט גראָסער שנעל-לינגקייט אונד ריעף: „הא, קלייגע בוטע דוא עגרליך דא! ווער קענגען אונס — אבער דאַמאַלס וואַרס דוא קלייגער! קאָממ' איך ווילל דיך נאָך נוט אומאַרמען אונד קיסען!"

„וויא פאַגטאַטטו? (ריעף אָבערסט לעגאַרד) קענגען זיא דייזע פרייא?"

„איך ווייסע מיך ניכט צו ערענגערן, זיא עטמאַלס געזעהען צו האבען! (מאַגטע אדריינגע אונד פּאַגטע דאַגן דיא קראַנקע פרייא זעלבסט!) וואָהער קענגען זיא מיך?" דיא קראַנקע אבער פּעריפּעל ווידער אין דיא פּיטבעד-הייטע אונד אנשוואַרטעטע ניכט.

אלס לענגאַרד אונד אדריינגע ווידער הינזענגען, דא מאַגטע לאָרד דאָלמיטאָרע: „וואַהרהאַפּטיג, עס ווערע נוט איינע פאַרטיג קאַרטען צו שפּיעלען, בין הערר דע אינזאַלע קאָממט!"

„אבער ניכט אומס נעלד!" (ריעף פרייא הארע, וועלכע בעגאַבמלס צוגעגען וואר.

„וואַרום ניכט אומס נעלד?" פאַגטע דאָלמיטאָרע.

פרייא הארע וואָללטע אנשוואַרטען, אבער דא קאַם עבען הערר דע אינזאַלע, וועלכעס נון דיא נעטטע פאַר-נעטטעללט וואַרדען.

אלס אָבערסט לעגאַרד בעגאַבמין בעבליקטע, עריא-מהעטע ער; אבער בעגאַבמין דריקטע איהם פּיינליך דיא האנד. אלס אָב ער איהם אנגען וואָללטע, ער בייכע ניכט צו ערראַטען, וועגן ער איהם אויך אין מאַרז 5000 גולדען נעשענקט, דאַמיט ער קיינען זעלבסט-מאַרד בעגעהע. —

(פאַרזעטצונג פאָלגט.)

„דער נישע-דייעקאָר האט זאָגען זיינעס דייענער בעפאָהלען, זיא אינס הויז צו בייגען!" אנשוואַרטעטען דיא דייענער.

„איזט דענן דער ריישע ניכט שטעהען נעבליעבען, אום צו זעהען, אָב ער קיינען מאַרד בעגאַנגען האט?"

„אַ, ער האטטע נאָטע אילע, ווער דורפטען איהן ניכט צום שטעהען-בלייבען צווייגגען, דא ער דאָך, וויא דער נישע-דייעקאָר זאגט, מיניסטער איזט."

„וואָהנס דאס אימע ווייב אין דער נאכבאַרשאַפט? — קענגט איהר דייזעס ווייב?"

„ווי קענגען זיא ניכט. מאַן ווייס עס איהר אָן, דאס זיא וואָהל איינע ענגלענדערין, אבער זעהר ווייס פאָן הייר ענטפערנגס איזט. פּעללייכט איזט זיא נאר איינע בעשטעלערין!"

דאס אימע פּערוואונדעטע ווייב האטטע אים הויזע דעס נישע-דייעקאָרס דיא בעטטע פּפּלעגע אונד דיא בעהאנדלונג דעס אַרצטעס; דאָך קאָנגטע זיא נאָך ניכט שפּרעכען, אום איבער איהרע פּעריזאָן נעהערע אויסקונפט ערטהיילען צו קאָנגען.

נאָך איינינען מאַנגען קאַם דיא גאַנצע גראָסע נעוועלל-שאַפט פאָם הויזע דעס הערען מעראָן אין דאס שלאָס בעגאַבמינס, דא עס אָבערסט לעגאַרד ווינשטע, דען זאָ בעריכטטען בעגאַבמין דע אינזאַלע, פּעריזאָלע קענגען צו לערנען.

בעגאַבמין וואר עבען דאַמאַלס שטאַטיגען גרייס-סען, אונד דיא גאַנצע נעוועללשאַפט מוסטע אין וועגיג נעדולדען, ביז בעגאַבמין צווייקקאַם.

„האט הערר דע אינזאַלע קיינע נעדולד אים שלאָ-

פערשיידענע איינעם געוויסענס-צוגאנגעס, דיא אר-טהאראקסען צור אנגאהמע דער קאנגרעס-שטא-טוטען ניכט נאשהיגען מאנע. אללין היעמיט איזט נאך איממער ניכט איינגעשפראכען, דאס פארט-שריטטלער אונד ארטהאראקסען צ ו ו י י א פערשיעדענע יידישע קאנפעסיאנען בילדען זאל-לען. דאס קאנגטע איך ניכט דורך איינען איינפא-כען רייכסטאגס-בעשלוס, זאנדערן נור דורך איין ארדענטליכעס „געזעטץ“ געשעהען. — צווייטענס אבער איזט עס ניכט ריכטיג, דאס דיא פרעפא-ראנדיע אונד דאס סעמינאר בלאס פיר דיא קאנ-גרעסלער בערעכנעט זינד. ביידע לעהר-אנשטאל-טען זינד פיר דיא געזאממט-יודענהייט אינגאנגס אונד זיעבענבירגענס ערריכטעט וואהרענד. אין דער פרעפאראנדיע בעפינדען זיך צאהלרייכע שילער, וועלכע ארטהאראקסער עלטערן זינד. דיעס איזט איך אים סעמינאר דער פאללל. דיא ארטהא-ראקסען נעמיינדען שטעללען דיא לעהרער, דיא אין דיעזער פרעפאראנדיע אירע איסבילדונג ער-האלטען, אין אירען שולען אהנע וויטערעס אן, פרייליך האבענן ניכט אללע ארטהאראקסע געמיינ-דען שולען, וועסהאלב דער גראסערע טהייל דער צאהלענגע דיעזער פרעפאראנדיע אין פארט-שריטטס-געמיינדען פערוויינדעט ווערדען מיס. זא גיבט'س אים מאמאראשער קאמיטאטע 4420 שול-פפליכטיגע יידישע קינדער, וואפאן יעדאך נור 19 איינע אפפענטליכע שולע בעזוכען; אים בערעגע קאמיטאטע גערעכנט'س שאן אים עטוואס בעסערע. דא בעפינדען זיך 3500 שול-פפליכטיגע קינדער, וואפאן 238 דיא אפפענטליכע שולע בעזוכען. אנ-דערס פערהאלט עס זיך אין דען פארטשרי‌טטס-געמיינדען. זא זינד אים טשאנגראדער קאמיטאטע 1156 שול-פפליכטיגע קינדער, וואפאן 1021 איינע אפפענטליכע שולע בעזוכען, וועהרענד פאן דען 2040 שול-פפליכטיגען יידישען קינדערן אין זאלאער קאמיטאט ניכט וועניגער אלס 1485 דער שול-פפליכט ארדענונגסמעסיג נעגיגען. דיעס איזט דער גרונד, וועסהאלב דיא פרעפאראנדיע מעהר פאן דען פארטשרי‌טטס-, אלס פאן דען ארטהאראקסע-געמיינדען בעגוטצט ווירד, דא דיא ארטהאראק-סען אין פיעלען געמיינדען נאר קיינע שולען האב-בען. וואס דאס רבבינער-סעמינאר בעטרעפט, זא ווירד דאסזעלבע אין דיעזעס איינגעבליכ ע נאך פאן נאר קיינער געמיינדע בענוטצט, דא עס מיס-דעסטענס פיער אהרע דייערן ווירד, ביז דיא ערס-טען רבבינער אים דיעזער נייען אנשטאלט הער-פארגעהען ווערדען. זא פיעל איזט יעדאך איך הייטע נעוויס, דאס אים סעמינאר פיעלע זאהנע ארטהאראקסער עלטערן זיך בעפינדען, אונד עס שעהט צו האפפען, דאס ביז פערליוף פאן פיער יאהרען, וא דיא ערסטען רבבינער אוס דיעזעס אינשטיטוט הערפארגעהען ווערדען, איך דיא ארטהאראקסען געמיינדען איהר פאר-ארטהייל גע-גען דאס סעמינאר אייפגעבען אונד דיא „געמיינ-זאמקייט“ דיעזעס אינשטיטוטס אנערקענגען דירפ-טען. אבער עס איזט איך אין אנדערער בעזייג פארהאנדען, דאס דאס סעמינאר מיין איסשליעס-ליכעס אינשטיטוט דער קאנגרעסלער איזט. דאס סעמינאר שטעהט נעמליך ניכט אונטער אייזיכט דער קאנגרעס-פארטייא, זאנדערן אונטער אונמיט-טעלבארער אייזיכט דעס קולטוס-מיניסטעריאומס. דיעזעס האט דענן אויך, אהנע דיא קאנגרעס-פאר-טייא אויך נור צו בעפאהגען, אים פערשיעדענען מענגערן אינע אייזיכטס-קאממיסס'ען פיר'س ראבבינער-סעמינאר ערנאננט. דאס איזט יא דאך בעזייג גענוג, דאס איך דאס סעמינאר פיר דיא געזאממט-יודענהייט אונד ניכט אויסשליעסליך פיר דיא פארטשרי‌טטס-פארטייא בערעכנעט איזט. וועגן מאן אללי, דיעס אין ערוועגונג צ יעהט, ווערע עס דאך אין אינרעכט, וואללטע מאן דען גאך איב-רינגען טהייל דער שול-פאנדס-ערטרעגניססע דען ארטהאראקסען פיר איהר פאלקס-שול-וועזען אויספאללגען. אבגעזעהען דאפאן, דאס דיא אר-טהאראקסען עס מיט דער פאלקס-שולע ניכט ערנסט מיינען, וויא דיעס אין דען ערוועהנטען מארמאראשער אונד בערעגער קאמיטאטען דייטליך צו טאגע טרי‌טט, זא געבהרט איהנען זא אויך פ י ר ז י א פרעפאראנדיע אונד סעמינאר א ו נ ך פ י ר ז י א ערריכטעט זינד. דאך נאך איינעם מיס הערפאר-געהאבען ווערדען, דער רייכס-טאג האט דען ארטהאראקסען דען קאנגרעס ניכט אויפגאטהיגען וואללען, אים דיא רעליגאנס-פרייי-הייט ניכט צו פערלעטצען! אבער עקסמיטרט דענן אין אונגארן איינע רעליגאנס-פרייהייט אויך פיר דיא אנדערען קאנפעסיאנען? געוויס נייין! וואהרס אללא אללטע דיא רעליגאנס-פרייהייט עבען בייא דען ו נ ד ע ן צור נעלטונג געבראכט ווערדען? מאן דארף יא ניכט פערגעסען, דאס היעזיגד דיא נ ע מ י נ ד ע ן אונד אללע אהרע בילדונגס- אונד וואהלטהעטיגקייטס-אנשטאלטען צו גרונדע נעהען מיססען! — וויא זאללטע איינע געמיינדע איינע שולע ערריכטען, אין שטאטל אדער איינע זאנסטיגע אנשטאלט אינס לעבען רו-פען, וענן זיא צו פירכטען האט, עס קאנגטע זיך שאן מאנגען איינע אנצאהל דער שטייער-פעהיגס-טען מיטגליעדער פאן דער געמיינדע לאזטרעג-נען! דאס איזט אין אינגליק. ווער ערוזכען דאהער, דאס דער רייכסטאג דעס קולטוס-מיניסטער דיא ווייזונג ערטהיילט, יע עהער אין געזעטץ וענען רעגעלונג דער פערהעלטנישסע דער יודען אין אונ-גארן אינגעבוירענגען. דיא רעגעלונג דיעזער פער-העלטנישסע קאנגטע אויף צוויי פאכע ווייזע געשע-הען: ערסטענס, ווענן אין אינעם געזעטצע נאכ-טרעגליך איינגעשפראכען ווירדע, דאס דיא קאנ-גרעס-ששאטטען פיר א ל ל ע יודען אונגארנס אונד זיעבענבירגענס בינדענד זינד; צווייטענס אבער, ווענן אים געזעטצע אויסגעשפראכען ווירד, דאס דיא יודען אינען נייען קאנגרעס אבהאלטען מיססען, אים זאלכע שטאטטען צו שאפפען, וועל-כע דאנן פיר דיא געזאממט-יודענהייט גילטיג זיין זאללען. דיעס דירפטע אוס זא עהער געלינגען, אלס דיא דורכפיהרונגס-קאממיססען גינגמעהר פערא‌יינעלט האשטהט אונד אהרע פעטיציאן פאן קיינער איינגיגען געמיינדע אונטערשטיצט ווירד, וועהרענד פריהער איינמאל 730, שפעטער אבער 300 געמיינדען איינגע פעטיציאנען אן דען רייכסטאג ריכטעטען. דיא דורכפיהרונגס-קאממיס-סיאן העטטע געוויס אויך דיעסמאל דיא ארטהא-ראקסען געמיינדען צו הילפע גערופען, ווענן זיא ניכט געוויס אויס העטטע, דאס דיא געמיינדען דען ווייטערען קאמפף לענגסט אויפגעגעבען האבען.“ (זא ווייט דיא געגנע-פעטיציאן דער קאנגרעס-קאנצליא, ווער האבען זעלבע מיטגעטהיילט, ווייל ווער איבערצייגט זינד, דאס זאוואהל פארטשרי‌טט-לער אלס ארטהאראקסען פיר דען אינהאלט דער-זעלבען אינטערעססע האבען, ווער פערזאגליך זינד דיעזעס קאמפפע גרונדזעטצליך זייט יע פערגע געשטאנדען. אים אינטערעססע דער וואהרהייט קאנגען ווער יעדאך ניכט אומהין, הייער איינע בע-מערקונגען צו מאכען. ערסטענס איזט פאן דען פערהעלטנישסען אין דער מארמאראש אונד דעם בערעגער קאמיטאטע ארטהאראקסע ניכט אויף דיא געזאממטע ארטהאראקסע יודענהייט צו שליעסען, דיא ארט-הארקסען געמיינדען, וויא פרעסבירג, פאאא, נייטרא אז'ז וו' האבען זאלכע גוטע פאלקס-שולען, אלס וועלכע פארטשרי‌טס-געמיינדען אימ-מער. צווייטענס איזט דיא האפפנונג איינע אונריכ-טיגע, דאס דיא ארטהאראקסען געמיינדען פאן נאך פיער יאהרען צאנלענגע דעם ראבבינער-סעמינארס אלס ראבבינער אנשטעללען ווערדען, דער בעקאנגטע, פאן מעהר אלס 200 ראבבינערן געעייכנעטע „אי'ס“ נעגען דאס סעמינאר ווירד ניכט אהנע ווירקונג פערשווינדען. דרי‌ططענס האט דיא קאנגרעס-קאנצליא דורך איספלוישונג אינעם געהיימנישסעס דעם סעמינאר אינען געוואלטיג שלעכטען דינגסט געלייסטעט, דענן ווענן עס ריכ-טיג איזט, דאס דער קולטוס-מיניסטער אוס אי-נעגער מאכט-פאללקאממענהייט דיא סעמינאר-קאממיססיאן צוזאממענגעזעטצט האבע, דאנן פער-דיענט אין זאלכעס סעמינאר אויך דאס פערטרוען וואללען דיא האבען, דאסס דאס פאלק דיעזע יא בעאכטע, ווייל דיעס עבען נור צו אחדרס נופצען איזט!“ — זא דאכטע בעניאמין, אונד וואללטע דיעזען פערשטיצטען מיניסטער אין ווענג אין דיא עגנע טריבען, אונדעס ער זאגטע: „גיגאמאלס האט זיך נאך אין עהרליכער קוואה-ליער צווישען פעלאכטע נעדרענגט, אום דיעזע צו טרע-נען; אבער ווענן דיא פעלאכטען זעלבסט איהר פעלאכ-נים נעלאזט אונד זיך נעפרענגט האבען! — יא, דאנן לייגנט עס וואנאר אין דער נאטור דער זאכע, דאס וויא דארנאך שטרעבען, עגטווערדער אונפעלאכט צו בלייבען אדער זיך ווידער צו פעלאכען. יעדער אנשטענדיגע קוואליער קאנן זיך אום אין מעדכען בעווערבען, ווענן איהרע האנד ווידער פ ר יא איזט!“

„וואס מיינען דיא דאמען?“ פאנטע וויללאים זעהר אויפגערעגט.

„נון, איך מיינע, וויא מיסטען צוערסט דיא פריי-בערונג האבען, דאס אדרייגנע זעלבסט דיא הייראאט מיט איהנען ווינשט; ווענן דיא אבער דיא פעלאכונג ריקגענגיג מאכט, דאנן ווירד זיך שאן מאנכער קאוואליער אום איהרע האנד בעווערבען!“

„ווייסטען דיא דענן עטוואס, דאס אדרייגנע מיך ניכט מאנ?“

„נייין, וויללאים! איך האבע מיס אדרייגנע איבער וויא גיע נעשפאנען! איך וואללטע נור יעהען, וויא אין מיניסטער אין זאלכען אנגעלעגנהייטען אירטהיילען קאנן, — אבער ווענן איין מיניסטער צווישען דען פיעלען רעפ-פרעסען אים פארלאמענט דורכקאממען קאנן, זא ווירד ער יא איך בייא איינעם שוואכען מעדכען עטוואס דורכ-ועטצען קאנגען! לעבען וויא וואהל וויללאים — איך האבע יעצטע מיס מיינער ווירטשהאפט צו טהון!“

אלס זיך בעניאמין פאן וויללאים ווענוועגדען וואלל-טע, קאם פרוא האיר הערביאנעפאהרען אונד זאגטע צו וויללאים: „אייליען וויא נור שנעל נאך הויזע, אבערס לענגער ערווארטעט וויא!“

„ווער איזט אבערס לענגער?“ פאנטע בעניאמין, דיעזען נאמען האבע איך שאן איינמאל הענגען עהרען!“

„יא, דאס איזט אין הערר, אין דען זיך אללע מעדכען פערליעבען. ער איזט איינער דער שאנסטען מענ-נער, דיא איך אין מיינעס לעבען געזעהען האבע. ער איזט גערארט ראצו געשאפפען, אום אינעס ווענען מעדכען דען קאפף צו פערדרעהען. ווען בענעהמען איזט זא פיין, וויא דאס אינעס פיינען. נעבען וויא נור אכט, הערר גלעדסס'ן, דאס ער איהנען ניכט דיא אדרייגנע אבווענדיג מאכט. וואהרהאפטיג! פיר דיא ווענג אדרייגנע ווירד דער ווענג לאדר לענגער בעסער מאסטען!“ (נאנטע פ'רוא הארר.)

זעכסאנדדרייסיגסטעס קאפיטעל.

וויללאים בליקטע דאס פלודערנדע ווייב צארטיג אן, וואנדט זיך אויף זיין פפערד אונד ריטט צוריק, אום דען אבערסט לענגער צו בעגייסטערן.

נאך אייגער פיערטעל שטונדע קאמען דיא דיענער בעניאמינס הערבייגעלויפפען אונד מעלדעטען, דאס אין ארמעס ווייב פאן אינעם הערן נידערגעריסטען וואוהדע אונד יעמצע בלוטענד אם נאבען ליעגט.

„בריינגט אים אין מיין הויז אונד לאסטט דורך מיינען ארצט דיא פערלעטצונגען אונטערזוכען אונד וויא נאך מאגליכקייט קוריירען!“ זאגטע בעניאמין.

„ווער איזט אבערס לענגער?“ פאנטע בעניאמין, דיעזען נאמען האבע איך שאן איינמאל הענגען עהרען!“

„יא, דאס איזט הערר, אין דען זיך אללע מעדכען פערליעבען. ער איזט איינער דער שאנסטען מענ-נער, דיא איך אין מיינעס לעבען געזעהען האבע. ער איזט גערארט ראצו געשאפפען, אום אינעס ווענען מעדכען דען קאפף צו פערדרעהען. ווען בענעהמען איזט זא פיין, וויא דאס אינעס פיינען. נעבען וויא נור אכט, הערר גלעדסס'ן, דאס ער איהנען ניכט דיא אדרייגנע אבווענדיג מאכט. וואהרהאפטיג! פיר דיא ווענג אדרייגנע ווירד דער ווענג לאדר לענגער בעסער מאסטען!“ (נאנטע פ'רוא הארר.)

וויללאים בליקטע דאס פלודערנדע ווייב צארטיג אן, וואנדט זיך אויף זיין פפערד אונד ריטט צוריק, אום דען אבערסט לענגער צו בעגייסטערן.

נאך אייגער פיערטעל שטונדע קאמען דיא דיענער בעניאמינס הערבייגעלויפפען אונד מעלדעטען, דאס אין ארמעס ווייב פאן אינעם הערן נידערגעריסטען וואוהדע אונד יעמצע בלוטענד אם נאבען ליעגט.

„בריינגט אים אין מיין הויז אונד לאסטט דורך מיינען ארצט דיא פערלעטצונגען אונטערזוכען אונד וויא נאך מאגליכקייט קוריירען!“ זאגטע בעניאמין.

פאללעטאן.

מערקווירדיגע פערהעלטנישסע.

(68.טע פאר‌טעטצונג.)

„דיא וועלט ווייסט אייגען קאמאריאנען, (זאגטע וויללאים ווייטער), אונד דער, וועלכער קאמאריע שפיע-לען קאנן, זאלל עס אויך טהון! — דאך לאסטען ווייר דאס! איך ווילל וויא נור פאנען, וואהרס וויא זא ועלטען צו הערן מערקען קאממען, אין וועגס הייזע בעפינדטע זיך יא מיינע לייבענסווירדיגע אדרייגנע! האבען וויא דיעזעלבע שאן נעשפראכען?“

„יא!“ זאגטע בעניאמין גלייכגילטיג.

„אונד וויא פינדען וויא דיעזעס אללערלייבסטע גע-שאפט? וויא ווירד מיר מיין הייליכעס גליק אונד דען נאפטהעזענדיגען רייכטהום בריינגען. וויא איך איהנען אייגסט שאן ערצעהלען, העטטע איך דאס נאנצע בעקאנגען מיי-נעס קינדערלאפען אנפאלס טעפפעלאפען ערבען אללען, מיין נוטטר אנקעל וואללטע אבער זאוואהל מיך אלס אויך דיעזע לייבענסווירדיגע אדרייגנע גליקלך מאכען, ער פע-מאכטע איהר דאס פערמאגען אונד זיין לעטצטער וויללע וואר, דאס וויא מיך הייראטהען. אדרייגנעס פערמאגען גע-הערט אללע רעכטמעסיג מיר, אויך איהרע האנד נעהערט מיר, ווייל דיעס דער לעטצטע וויללע דעס פערשטאר-בענען וואר — אונד קיין קוואליער, וועלכער עהר-געפיהל האט, ווירד מיר דיעזעס פערבען אבווענדיג מאכען!“

בעניאמין וויעדערהאלט אונד לעבעלטע בייסטער. „אא! ווינד דיא שאמאסט-מענגער! וויא זעלבסט בעגאנגען ניכט דיא עהרע אונד ניכט דיא פאטערלאנדס-ליעבע — אתר ווייל דיעס עבען, דאס דאס פאלק דיעזע יא בעגאנגע, ווייל דיעס עבען נור צו אחדרס נופצען איזט!“ — זא דאכטע בעניאמין, אונד וואללטע דיעזען פערשטיצטען מיניסטער אין ווענג אין דיא עגנע טריבען, אונדעס ער זאגטע: „גיגאמאלס האט זיך נאך אין עהרליכער קוואה-ליער צווישען פעלאכטע נעדרענגט, אום דיעזע צו טרע-נען; אבער ווענן דיא פעלאכטען זעלבסט איהר פעלאכ-נים נעלאזט אונד זיך נעפרענגט האבען! — יא, דאנן לייגנט עס וואנאר אין דער נאטור דער זאכע, דאס וויא דארנאך שטרעבען, עגטווערדער אונפעלאכט צו בלייבען אדער זיך ווידער צו פעלאכען. יעדער אנשטענדיגע קוואליער קאנן זיך אום אין מעדכען בעווערבען, ווענן איהרע האנד ווידער פ ר יא איזט!“

„וואס מיינען דיא דאמען?“ פאנטע וויללאים זעהר אויפגערעגט.

„נון, איך מיינע, וויא מיסטען צוערסט דיא פריי-בערונג האבען, דאס אדרייגנע זעלבסט דיא הייראאט מיט איהנען ווינשט; ווענן דיא אבער דיא פעלאכונג ריקגענגיג מאכט, דאנן ווירד זיך שאן מאנכער קוואליער אום איהרע האנד בעווערבען!“

„ווייסטען דיא דענן עטוואס, דאס אדרייגנע מיך ניכט מאנ?“

„נייין, וויללאים! איך האבע מיס אדרייגנע איבער וויא גיע נעשפאנען! איך וואללטע נור יעהען, וויא אין מיניסטער אין זאלכען אנגעלעגנהייטען אירטהיילען קאנן, — אבער ווענן איין מיניסטער צווישען דען פיעלען רעפ-פרעסען אים פארלאמענט דורכקאממען קאנן, זא ווירד ער יא איך בייא איינעם שוואכען מעדכען עטוואס דורכ-ועטצען קאנגען. דיא רעגעלונג דיעזער פערהעלטנישסע קאנגטע אויף צוויי פאכע ווייזע געשע-הען: ערסטענס, ווענן אין אינעם געזעטצע נאכ-טרעגליך איינגעשפראכען ווירדע, דאס דיא קאנ-גרעס-ששאטטען פיר א ל ל ע יודען אונגארנס אונד זיעבענבירגענס בינדענד זינד; צווייטענס אבער, ווענן אים געזעטצע אויסגעשפראכען ווירד, דאס דיא יודען אינען נייען קאנגרעס אבהאלטען מיססען, אים זאלכע שטאטטען צו שאפפען, וועל-כע דאנן פיר דיא געזאממט-יודענהייט גילטיג זיין זאללען. דיעס דירפטע אוס זא עהער געלינגען, אלס דיא דורכפיהרונגס-קאממיססען גינגמעהר פערא‌יינעלט האשטהט אונד אהרע פעטיציאן פאן קיינער איינגיגען געמיינדע אונטערשטיצט ווירד, וועהרענד פריהער איינמאל 730, שפעטער אבער 300 געמיינדען איינגע פעטיציאנען אן דען רייכסטאג ריכטעטען. דיא דורכפיהרונגס-קאממיס-סיאן העטטע געוויס אויך דיעסמאל דיא ארטהא-ראקסען געמיינדען צו הילפע גערופען, ווענן זיא ניכט געוויס אויס העטטע, דאס דיא געמיינדען דען ווייטערען קאמפף לענגסט אויפגעגעבען האבען.“ (זא ווייט דיא געגנע-פעטיציאן דער קאנגרעס-קאנצליא. ווער האבען זעלבע מיטגעטהיילט, ווייל ווער איבערצייגט זינד, דאס זאוואהל פארטשרי‌טט-לער אלס ארטהאראקסען פיר דען אינהאלט דער-זעלבען אינטערעססע האבען, ווער פערזאגליך זינד דיעזעס קאמפפע גרונדזעטצליך זייט יע פערגע געשטאנדען. אים אינטערעססע דער וואהרהייט קאנגען ווער יעדאך ניכט אומהין, הייער איינע בע-מערקונגען צו מאכען. ערסטענס איזט פאן דען פערהעלטנישסען אין דער מארמאראש אונד דעם בערעגער קאמיטאטע ארטהאראקסע ניכט אויף דיא געזאממטע ארטהאראקסע יודענהייט צו שליעסען, דיא ארט-הארקסען געמיינדען, וויא פרעסבירג, פאאא, נייטרא אז'ז וו' האבען זאלכע גוטע פאלקס-שולען, אלס וועלכע פארטשרי‌טס-געמיינדען אים-מער. צווייטענס איזט דיא האפפנונג איינע אונריכ-טיגע, דאס דיא ארטהאראקסען געמיינדען פאן נאך פיער יאהרען צאנלענגע דעם ראבבינער-סעמינארס אלס ראבבינער אנשטעללען ווערדען, דער בעקאנגטע, פאן מעהר אלס 200 ראבבינערן געעייכנעטע „אי'ס“ נעגען דאס סעמינאר ווירד ניכט אהנע ווירקונג פערשווינדען. דרי‌ططענס האט דיא קאנגרעס-קאנצליא דורך איספלוישונג אינעם געהיימנישסעס דעם סעמינאר אינען געוואלטיג שלעכטען דינגסט געלייסטעט, דענן ווענן עס ריכ-טיג איזט, דאס דער קולטוס-מיניסטער אוס אי-נעגער מאכט-פאללקאממענהייט דיא סעמינאר-קאממיססיאן צוזאממענגעזעטצט האבע, דאנן פער-דיענט אין זאלכעס סעמינאר אויך דאס פערטרוען